

SASKY koulutuskuntayhtymä toisen asteen opiskelijoiden päihdetoimintasunnitelma

Sisältö

1	Johdanto	3
2	Ennaltaehkäisevä työ.....	4
3	Päihteiden käytön tunnistaminen ja puheeksi ottaminen	6
4	Päihteisiin liittyviin ongelmatilanteisiin puuttuminen oppilaitoksissa	6
5	Päihdeongelmaisen opiskelijan hoitoonohjaus ja opiskelun jatkuminen	7
	Liite 1 SORA-lainsäädäntö	8
	Liite 2 Päihdetoimintamalliin liittyviä lakeja	11
	Liite 3 Päihteiden käytön tunnistaminen ja puheeksi ottaminen.....	12
	Liite 4 Toimintamalli päihtynyt opiskelija oppilaitoksen alueella	14
	Liite 6 Huumausainetestaus	16

1 Johdanto

Ehkäisevällä päihdetyöllä edistetään terveyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia ehkäisemällä sekä vähentämällä päihde- ja pelihaittoja. Ehkäisevän päihdetyön piiriin lasketaan alkoholi, nikotiinituotteet ja huumausaineet – sekä päihderiippuvuuden tapaista riippuvuutta aiheuttava rahapelaaminen. Ehkäisevällä päihdetyöllä vähennetään päihteiden ja rahapelien kysyntää, saatavuutta sekä päihteiden ja rahapelien käytöstä syntyviä haittoja. (EHYT ry)

Nikotiinituotteella tarkoitetaan tupakkakasvia tai muuta nikotiinia sisältävää tuotetta. Tällaisia tuotteita ovat esimerkiksi tupakka, nuuska, sähkötupakka ja nikotiinipussit. (Terve koululainen –hanke)

Tärkeitä ehkäisevän päihdetyön kanavia ja keinoja oppilaitoksissa ovat opiskelijahuollon palvelut, hyvinvoinnin vahvistaminen, yhteistyö kotien kanssa ja koko oppimisympäristön muokkaaminen turvallisesti sekä opiskelijan kasvua tukevaksi.

Tässä päihdetoimintamallissa kuvatut käytänteet päihdehäiriöihin puuttumisessa viestittävät opiskelijoille, että otamme aiheen oppilaitoksessa vakavasti. Saskyn koko henkilökunnan tehtävänä on ennaltaehkäisy, puuttuminen ja ohjaaminen palveluihin, jos opiskelijan tilanne sitä vaatii. Päihdetoimintamallin toimeenpanoon liittyy myös Saskyn suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä.

Saskyn järjestyssäännöt kieltävät päihteiden käytön, myynnin ja välittämisen sekä päihteiden vaikutuksen alaisena olemisen oppilaitoksessa, työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa sekä opiskeluun liittyvissä tapahtumissa. Koulutuksen järjestäjän päihdetoimintamallia määrittävät myös erilaiset lait ja asetukset. (LIITTEET 1 ja 2.)

Koulutuksen järjestäjä tiedottaa hakijalle tutkintoa ja sen työelämää koskevista tyypillisistä terveydentila-asioista. Vain SORA-tutkinnoissa (LIITE 1) koulutuksen

järjestäjällä on oikeus pyytää opiskelijaksi hakevalta tämän terveydentilaan liittyviä tietoja (Opetushallitus 2019).

Päihdetoimintamallin asettamat tavoitteet oppilaitoksille ja opiskelijoiden hyvinvoinnille:

- Lähtökohta työelämälähtöisyys ja työelämän pelisäännöt.
- Kehittää ennaltaehkäisevää työtä luontevaksi osaksi oppilaitosten arkea, jolloin työ kytetään ammatilliseen kasvuun ja sen tukemiseen.
- Selkeyttää työntekijöiden vastuuta päihteisiin liittyvissä asioissa.
- Antaa henkilöstölle työkaluja päihteiden käytön havaitsemiseen ja niihin puuttumiseen.
- Selkeyttää yhteistyötä ympäröivien verkostojen kanssa.
- Päihteettömän opiskeluympäristön turvaaminen.
- Ennaltaehkäistä ja korjata päihteistä johtuvia ongelmia.
- Antaa opiskelijoille työkaluja pohtia omaa asennettaan päihteiden käyttöön.
- Antaa yhdenvertainen mahdollisuus saada tukea ja hoitoonohjausta päihdehäiriöissä.
- Lisätä ymmärrystä päihteiden vaikutuksesta hyvinvointiin.

Päihdetoimintamalli on nähtävillä oppilaitoksen Intrassa, Wilmassa sekä koulutuksen järjestäjän kotisivulla. Oppilaitoksen johdon tehtävänä on huolehtia henkilöstön perehdytyksestä päihdetoimintamallin käyttöön. Saskyn ohjaustiimi tarkistaa mallin ajantasaisuuden lukuvuosittain.

2 Ennaltaehkäisevä työ

SASKY koulutuskuntayhtymässä tavoitteellista ennaltaehkäisevää työtä kehitetään ja johdetaan jokaisen yksikön tarpeista käsin. Ennaltaehkäisevä työ nivotaan luontevaksi osaksi ammatillista kasvua ja opiskelijan arkiympäristöä. Toteutumista ja onnistumista arvioidaan vuositasolla opiskelijahuollon arvioinnin yhteydessä.

Ennaltaehkäisevässä päihdetyössä huomioon otettavia asioita:

- Oppilaitoksissa henkilökunnalla on oltava ammatillinen suhtautuminen päihteisiin.
- Haastetaan opiskelijat tarkastelemaan päihteiden käyttöä oman tulevaisuutensa kannalta.
- Oppilaitoksissa on luontevaa käsitellä päihteiden käyttöä tulevan ammatin ja työhyvinvoinnin näkökulmista. Päihdeasioiden käsittely voidaan liittää osaksi ammattiosaajan työkykypassia.
- Puututaan opiskeluaikana tapahtuvaan ns. epäasialliseen päihteistä puhumiseen.
- Huomioidaan alaikäisyys ja täysi-ikäisyys erilaisin lähestymistavoin.
- Alle 18-vuotiaiden parissa tehtävässä työssä täytyy korostaa lakisääteisten ikärajojen merkitystä. Täysi-ikäisten parissa päähuomio on usein vastuullisessa päihteiden käytössä ja päihteiden käytön riskien tiedostamisessa huomioiden kaikki päihteisiin liittyvä lainvastainen toiminta.
- Kaikki toiminta mikä parantaa opiskelijan opiskeluviihtyvyyttä, itsetuntoa ja osallisuutta on myös merkittävää ehkäisevää päihdetyötä, kuten mm. opiskelijakunta ja tutor -toiminta, teemapäivät ja ehkäisevän päihdetyön viikko. Tärkeässä roolissa on myös asuntolassa järjestettävä vapaa-ajan toiminta.
- Riittävä henkilöstöltä saatava tuki opiskelijalle elämän eri tilanteissa.
- Selkeät käytänteet päihde-epäilyyn tarttumisessa.
- Moralisointi, leimaaminen ja syyllistäminen ovat osoittautuneet huonoiksi keinoiksi vaikuttaa päihteiden käyttöön. Pyritään luomaan positiivisia mielikuvia päihteettömyydestä.
- Vaitiolovelvollisuuden kunnioittaminen.

3 Päihteiden käytön tunnistaminen ja puheeksi ottaminen

Päihteisiin liittyviin ongelmatilanteisiin puuttuminen on jokaisen henkilöstöön kuuluvan tehtävä. Mahdollisimman varhainen puuttuminen opiskelijan päihteiden käyttöön auttaa opiskelijaa eniten. On kuitenkin huomioitava, että opiskelijan kokeiluluonteinen päihteiden käyttö ei automaattisesti johda riippuvuuteen, vaikka se riski olemassa onkin. Puheeksi ottaminen on myös opiskelijan oikeus, sillä epäilyn taustalta ei aina löydy päihteiden käyttöä. Näin vältetään leimaamista. (Liite 3.)

4 Päihteisiin liittyviin ongelmatilanteisiin puuttuminen oppilaitoksissa

Henkilökunnan tehtävä on ennaltaehkäisy ja puuttuminen. Henkilökunnan tulee ohjata palveluiden piiriin tarvittaessa.

Päihdetoimintamallin toimenpiteiden aloittamiseen riittää, jos kaksi henkilökunnan jäsentä toteaa päihtymyksen tai toimintakyvyn alentuneen. Opiskelijalta voidaan pyytää uloshengitysilman alkoholipitoisuuden mittausta (ns. alkometri) aitoon vapaaehtoisuuteen perustuen. Alkoholihaittojen ennaltaehkäisy ja niihin puuttuminen on kuitenkin oltava osa oppilaitosten päihdeohjelmaa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015, 10.)

Oppilaitoksen ulkopuolisissa tilaisuuksissa esim. kilpailuissa, joissa opiskelija edustaa SASKY koulutuskuntayhtymää sekä työelämäjaksoilla, päihteiden käyttö on kielletty ja johtaa myös kurinpidollisiin toimenpiteisiin.

Lastensuojelulaki velvoittaa oppilaitoksia tekemään toimenpiteitä havaittujen ongelmien korjaamiseksi alaikäisten opiskelijoiden elämässä ja tarvittaessa tekemään lastensuojeluilmoituksen. SASKY koulutuskuntayhtymässä tehdään aina lastensuojeluilmoitus, jos alaikäinen opiskelija tavataan päihtyneenä koulussa.

([lastensuojelulaki](#))

- Toimintamalli päihtynyt opiskelija oppilaitoksen alueella, Liite 4

- Toimintamalli epäiltäessä päihdeongelmaa opiskelijalla, Liite 5
- Huumausainetestaus, Liite 6

5 Päihdeongelmaisen opiskelijan hoitoonohjaus ja opiskelun jatkuminen

Opiskelijalla voi olla hoitokontakti päihdekllinikalla tai mielenterveystoimistossa jo opiskelemaan tullessa tai hän voi aloittaa hoidon opiskelujen aikana. Selkeät, hoitotahon kanssa yhdessä sovitut pelisäännöt helpottavat kaikkien tilannetta, eikä aikaa kulu turhaan epätietoisuuteen. Opiskelija on itse paikalla hänen asioitaan käsiteltäessä.

Opiskelijan hoidossa oleva päihdeongelma ei estä häntä suorittamasta ammatillista koulutusta, mutta SORA-lainsäädännössä määritellyillä aloilla on olemassa tietyt rajoitteet opintojen suhteen. Päihdeongelman luonteeseen kuuluvat herkästi myös retkahtamiset. Tästä syystä onkin syytä sopia käytänteistä, jos näin käy. Lähtökohtana tietysti on, että opiskelemaan ei tulla päihtyneenä.

Opiskelijan tilannetta oppilaitoksessa tarkastellaan ensisijaisesti opintojen näkökulmasta. Tärkeää opiskelun, opiskelijan ja oppilaitoksen näkökulmasta on, että opiskelijan opiskelu-/työkuntoisuutta arvioidaan tarvittaessa ja seurannasta sovitaan monialaisen yhteistyöryhmän palaverissa (MAR). Opiskelun tukipalveluiden ja opiskelijahuollon tiiviillä yhteistyöllä paikallisten toimijoiden kanssa on suuri merkitys hoitoon ohjaamisen luontevuudelle.

Liite 1 SORA-lainsäädäntö

Laki ammatillisesta koulutuksesta 81 § (531/2017)

Opiskelu-oikeuden peruuttaminen

Kun koulutukseen tai ammatissa toimimiseen sisältyy alaikäisten turvallisuutta, potilas- tai asiakasturvallisuutta taikka liikenteen turvallisuutta koskevia vaatimuksia, koulutuksen järjestäjä voi peruuttaa oikeuden suorittaa tutkinto sekä oikeuden osallistua tutkintokoulutukseen (opiskelu-oikeuden peruuttaminen), jos:

1. opiskelija on vaarantamalla toistuvasti tai vakavasti koulutuksessa toisen henkilön terveyden tai turvallisuuden osoittautunut ilmeisen soveltumattomaksi toimimaan koulutukseen liittyvissä käytännön tehtävissä oppilaitoksessa, työpaikalla tai muussa oppimisympäristössä;
2. on ilmeistä, että opiskelija ei terveydentilaltaan tai toimintakyvyltään täytä 40 §:n mukaisia opiskelijaksi ottamisen edellytyksiä; tai
3. opiskelija on tutkintoa suorittamaan hakeutuessaan salannut sellaisen 41 §:n 2 momentissa tarkoitetun tiedon opiskelu-oikeuden peruuttamista koskevasta päätöksestä, joka olisi voinut estää hänen ottamisensa opiskelijaksi.

Kun koulutukseen liittyvät käytännön tehtävät oppilaitoksessa, työpaikalla tai muussa oppimisympäristössä edellyttävät olennaisesti alaikäisten parissa työskentelyä, koulutuksen järjestäjä voi peruuttaa opiskelu-oikeuden, jos se on tarpeen alaikäisten suojelemiseksi ja jos opiskelija on tuomittu rangaistukseen rikoslain (39/1889) 17 luvun 18, 18 a tai 19 §:ssä, 20 luvussa, 21 luvun 1–3 tai 6 §:ssä, 31 luvun 2 §:ssä taikka 50 luvun 1, 2, 3, 4 tai 4 a §:ssä tarkoitetusta rikoksesta.

Ennen opiskelu-oikeuden peruuttamista koulutuksen järjestäjän on selvitettävä yhdessä opiskelijan kanssa tämän mahdollisuus hakeutua suorittamaan muuta tutkintoa tai koulutusta. Tutkinnoista, joihin tätä pykälää sovelletaan, säädetään valtioneuvoston asetuksella 138/2018 20 §.

Opiskelu-oikeuden peruuttamista koskevaa ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 81 §:ää sovelletaan seuraaviin ammatillisiin tutkintoihin:

4. hammastekniikan perustutkinto, kasvatusta ja ohjausalan perustutkinto, lapsi- ja perhetyön perustutkinto, lennonjohdon perustutkinto, lentokoneasennuksen perustutkinto, liikunnanohjauksen perustutkinto, logistiikan perustutkinnon kuljetuspalvelujen osaamisala ja lentoasemapaikojen osaamisala, lääkealan perustutkinto, merenkulkualan perustutkinto, metsäalan perustutkinnon metsäkoneenkuljetuksen osaamisala, nuorisotoiminnan ja vapaa-aikan ohjauksen perustutkinto, rakennusalan perustutkinnon maarakennuskoneenkuljetuksen osaamisala, sosiaali- ja terveysalan perustutkinto, turvallisuusalan perustutkinto, viittomakielisen ohjauksen perustutkinto, välinehuoltoalan perustutkinto;
5. ajoneuvonosturinkuljettajan ammattitutkinto, hierojan ammattitutkinto, hieronnan ammattitutkinto, jalkojenhoidon ammattitutkinto, kasvatusta ja ohjausalan ammattitutkinto, kehitysvamma-alan ammattitutkinto, kipsausalan ammattitutkinto, koulunkäynnin ja aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjauksen ammattitutkinto, kuljetusalan ammattitutkinto, lasten ja nuorten erityisohjaajan ammattitutkinto, lentokonetekniikan ammattitutkinto, liikunnan ammattitutkinto, liikunnan ja valmennuksen ammattitutkinto, linja-autonkuljettajan ammattitutkinto, maarakennusalan ammattitutkinto, merenkulkualan ammattitutkinto, metsäkoneenkuljettajan ammattitutkinto, mielenterveys- ja päihdetyön ammattitutkinto, obduktiopreparaattorin ammattitutkinto, perhepäivähoitajan ammattitutkinto, puutavaran autokuljetuksen ammattitutkinto, päihdetyön ammattitutkinto, terveysalan ammattitutkinto, turvallisuusalan ammattitutkinto, valmentajan ammattitutkinto, vartijan ammattitutkinto, yhdistelmäajoneuvonkuljettajan ammattitutkinto, ympäristöhuollon ammattitutkinnon jätteiden ja vaarallisten aineiden kuljettamisen osaamisala;

6. hierojan erikoisammattitutkinto, hieronnan erikoisammattitutkinto, immobilisaatiohoidon erikoisammattitutkinto, kasvatus- ja ohjausalan erikoisammattitutkinto, kehitysvamma-alan erikoisammattitutkinto, kipsimestarin erikoisammattitutkinto, koulunkäynnin ja aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjauksen erikoisammattitutkinto, kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen erikoisammattitutkinto, lentokonetekniikan erikoisammattitutkinto, liikenneopettajan erikoisammattitutkinto, näkövammaistaitojen ohjaajan erikoisammattitutkinto, mielenterveys- ja päihdetyön erikoisammattitutkinto, puhevammaisten tulkin erikoisammattitutkinto, puhevammaisten tulkkauksen erikoisammattitutkinto, psykiatrisen hoidon erikoisammattitutkinto, turvallisuusvalvojan erikoisammattitutkinto, työvalmennuksen erikoisammattitutkinto, valmennuksen erikoisammattitutkinto, valmentajan erikoisammattitutkinto sekä vanhustyön erikoisammattitutkinto.

Liite 2 Päihdetoimintamalliin liittyviä lakeja

- Laki ammatillisesta koulutuksesta 81 § 531/2017
- Lastensuojelulaki 13.4.2007 5 luku
- Lastensuojeluasiakkuuden alkaminen 25 § 12.2.2010/88
- Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013
- Alkoholilaki 1102/2017
- Tupakkalaki 549/2016
- Huumausainelaki 373/2008
- Rikoslaki 374/2008
- Laki ehkäisevän päihdehuollon järjestämisestä 523/2015
- Tietosuojalaki 1050/2018
- Nuorisolaki 27.1.2006/72
- Raittiustyölaki 828/1982
- Päihdehuoltolaki 41/1986
- Terveystenhuoltolaki 1326/2010
- Työturvallisuuslaki 738/2002
- Työterveyshuoltolaki 1383/2001
- Järjestyslaki 612/2003
- Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 559/1994 (koskee sosiaali- ja terveysalaa)
- Lukiolaki 714/2018

Lakien ajantasaisuuden voi tarvittaessa tarkistaa Finlexistä

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/>

Liite 3 Päihteiden käytön tunnistaminen ja puheeksi ottaminen

Yleisiä merkkejä erilaisten päihteiden käytöstä voivat olla mm. opiskelijan

- runsaat poissaolot
- yleinen velvollisuuksien laiminlyönti
- opintosuoritusten heikentyminen
- olemuksen tai käyttäytymisen muutokset
- tapaturma-alttius

Perhe ja muu lähipiiri huomaavat usein lisäksi

- ystäväpiirin vaihtumisen
- äkilliset mielialan vaihtelut
- harrastusten jäämisen
- rahankäytön lisääntymisen

Huumeiden käyttäjän tunnistaminen on usein hankalaa varsinkin, kun kyse on kokeilusta tai satunnaiskäytöstä. Huumeiden käyttöön voivat edellä mainittujen havaintojen lisäksi viitata

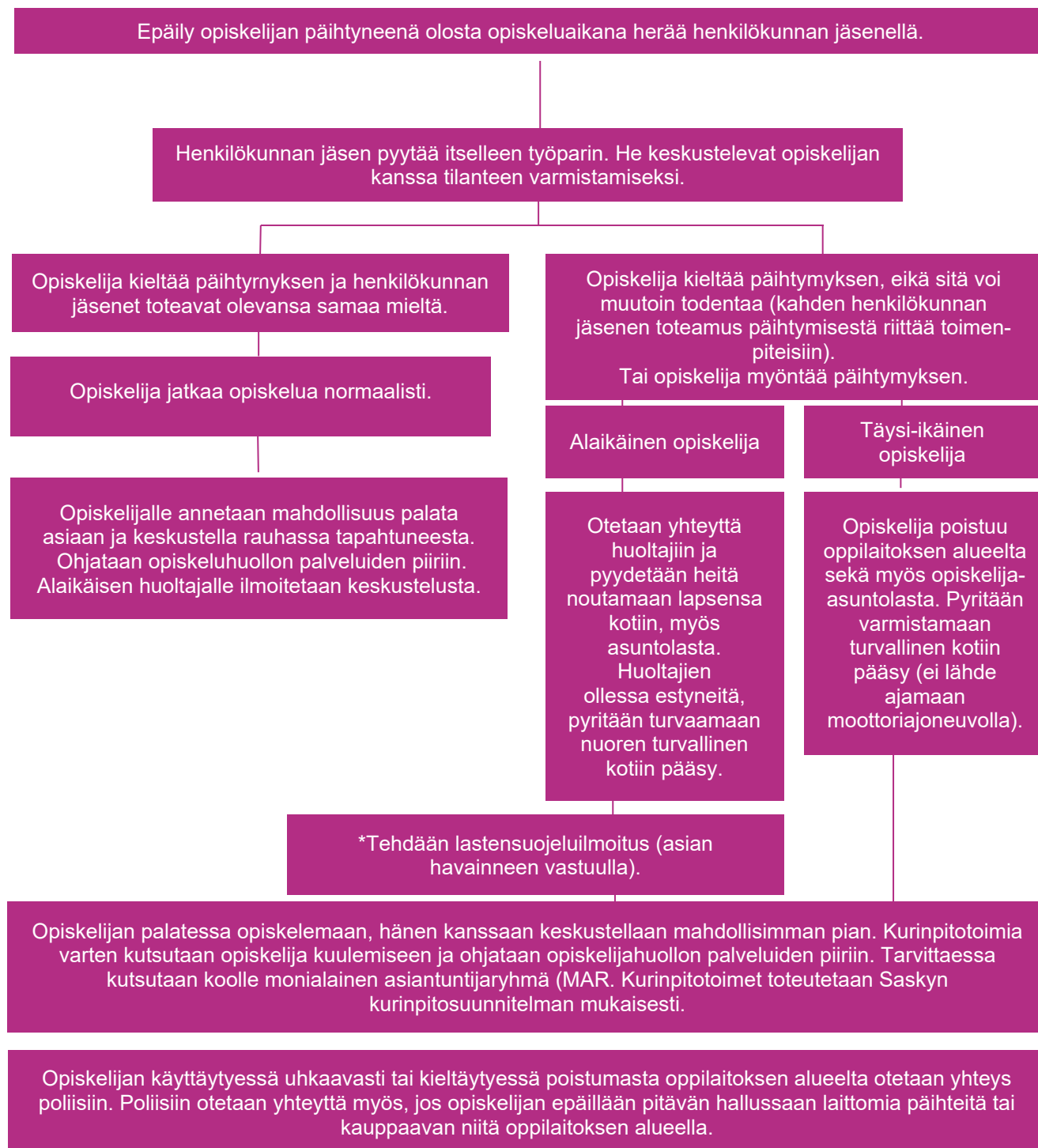
- imelä, makea savun tuoksu vaatteissa ja hiuksissa
- hihittelevä käytös tai poissaoleva ja sekava mielentila
- päihtymys (puheen takeltelu, tokkuraisuus, sekavuus ym.) ilman alkoholin hajua
- verestävät silmänvalkuaiset
- laajentuneet tai pistemäiset pupillit
- erilaiset käyttövälineet (piiput, ruiskut, lusikat) tai pillerit
- pistosjäljet käsivarsissa

Puheeksi ottaminen

Edellä mainitut asiat saattavat toki kertoa jostain muustakin kuin päihdekäytöstä, mutta puheeksi ottamisen kynnyks kannattaisi ja pitäisi silti olla matala, koska kyse on myös ennaltaehkäisystä ja joku muu ongelma tai juttelun tarve saattaa avautua.

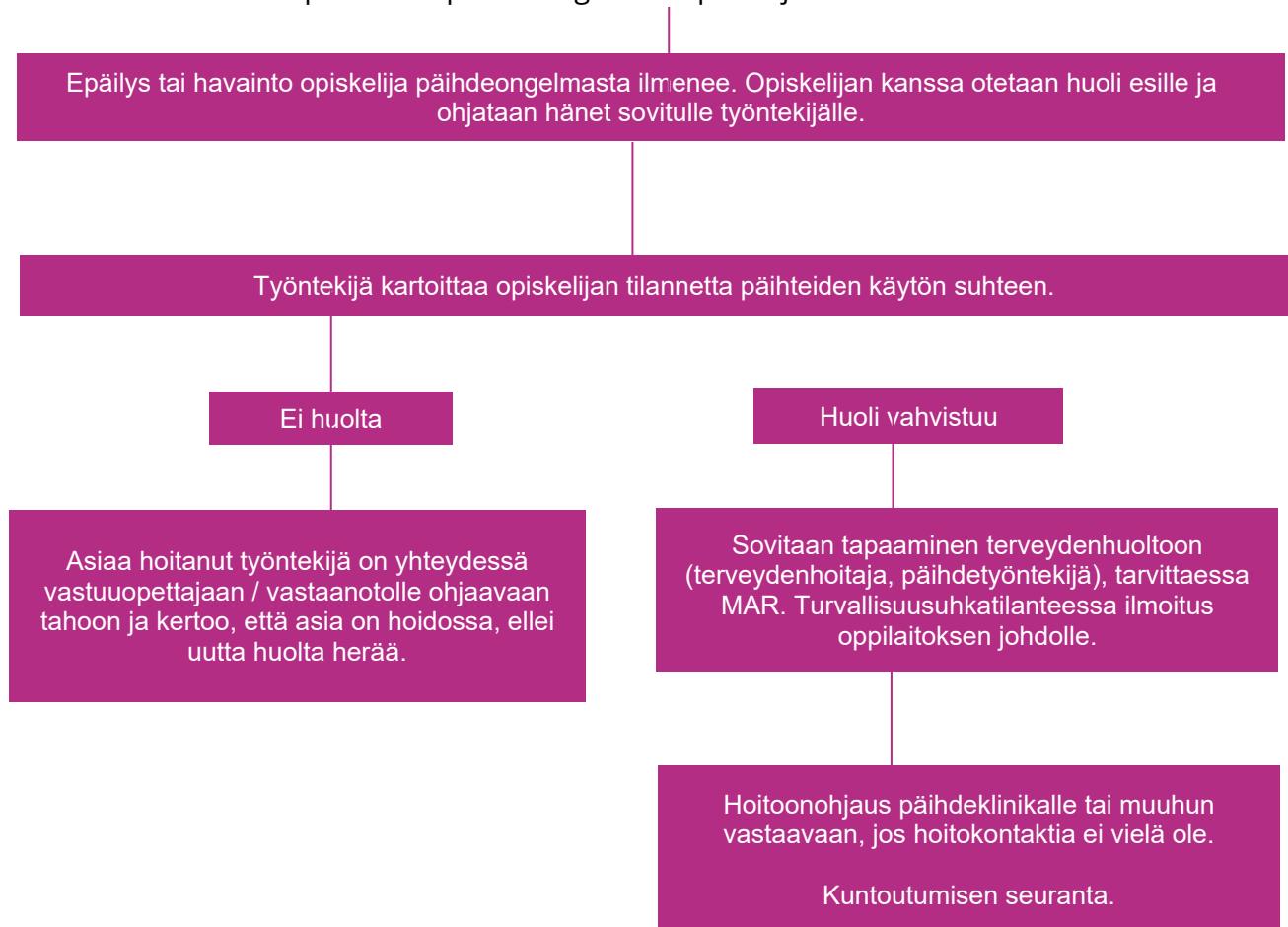
Epäiltäessä päihdeongelmaa opiskelija pitää kohdata rauhallisesti ja syyttelemättä, tilassa, missä hän voi rauhassa ja yksityisesti tulla kuulluksi. Kohtaamisessa on hyvä puhua ja kysyä asiasta suoraan, kertoa havainnoistaan rehellisesti ja siitä mistä huoli on herännyt. Puheeksi ottaminen päihde-epäilytilanteessa on jokaisen opetushenkilöstöön kuuluvan velvollisuus ja osoittaa opiskelijalle, että hänestä välitetään. Riittää, että huoli on ilmaistu ja opiskelija tulee kuulluksi ja tarvittaessa ohjatuksi oikean avun piiriin ajoissa.

Liite 4 Toimintamalli päihtynyt opiskelija oppilaitoksen alueella

*Muista aina alaikäisen kohdalla, ilmoitus huoltajalle ja lastensuojeluilmoitus kotikuntaan!
[Lastensuojeluilmoitus LsL 25 § ilmoitusosa \(thl.fi\)](#)

Liite 5 Toimintamalli epäiltäessä päihdeongelmaa opiskelijalla

Liite 6 Huumausainetestaus

Opiskelija voidaan velvoittaa huumausainetestaukseen (531/2017 § 84). Testit voivat olla tarpeellisia myös opiskelijan oikeusturvan kannalta, sillä vakuutusturva ei ulotu tapaturmiin, jotka ovat tapahtuneet päihteiden vaikutuksen alaisina.

Koulutuksen järjestäjä voi velvoittaa opiskelijan esittämään huumausainetestistä koskevan todistuksen, jos on perusteltua aihetta epäillä, että opiskelija on huumausaineiden vaikutuksen alaisena opintoihin kuuluvissa käytännön tehtävissä tai työssäoppimisessa tai että opiskelijalla on riippuvuus huumeista. Edellytyksenä on lisäksi, että testaaminen on välttämätöntä opiskelijan toimintakyvyn selvittämiseksi ja opiskelija toimii sellaisissa tehtävissä, jotka edellyttävät erityistä tarkkuutta, luotettavuutta, itsenäistä harkintakykyä tai hyvää reagointikykyä ja jossa huumeiden vaikutuksen alaisena tai huumeista riippuvaisena toimiminen:

7. vakavasti vaarantaa opiskelijan itsensä tai toisen henkeä tai terveyttä;
8. vakavasti vaarantaa liikenteen turvallisuutta;
9. vakavasti vaarantaa salassapitosäännöksiin suojattujen tietojen suojaa tai eheyttä; tai
10. merkittävästi lisää koulutuksen järjestäjän, 16 §:ssä tarkoitetun työpaikan tai 17 §:ssä tarkoitetun työnantajan hallussa olevien huumausainelain (373/2008) 3 §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettujen aineiden laittoman kaupan ja leviämisen riskiä. (AKL 630/1998, 34 a §).